

Gaizi köyündeki caminin minaresi

büyük şehirlerde Döngen (Dungan veya Hui-tse / Huizu) olarak bilinen müslüman Çinliler'le bir arada yaşarlar (ayrıca bk. DÖNGEN).

Köken olarak Oğuz boylarından olan Salırlar kendi aralarındaki rivayete göre bu bölgeye XIV. yüzyılda Semerkant'tan gelip yerleştiler. Çin'de Mançu hânedanı döneminde inançları dolayısıyla çeşitli baskılara uğradıkları, Mançu yönetimiyle sorunlar yaşadıkları bilinir. Bunun sonucunda da önemli sayıda Salır yapılan çarpışmalarda hayatını kaybetti. Çinliler, Salırlar'ı Sala, Salazu diye adlandırır. Batı'daki adlandırma da Çince'den gelir. Çince olarak bu isim daha önce "sa-la-er" şeklinde olmalıdır. Buradan da salar söyleyişi çıkabilir. Bu durum muhtemelen Mançuca'nın etkisiyle de ilgilidir. Salırlar kendilerini ve özerk bölgelerini Salır olarak adlandırır. Bu isme ilk defa *Dîvânü lugâti't-Türk'te*, Oğuz boylarının adları sayılırken ve boy kelimesinin adı açıklanırken salgur şeklinde yer verilir. Buradan da Oğuzca'nın tabii, tarihî gelişimi sonucu salur ve salır adları ortaya çıkar (ayrıca bk. SALGURLULAR; SALUR). Günümüzde nüfusları 130.000'e (2010 yılı) ulaşan Salırlar'ın ana dilde eğitimleri yoktur, Çince öğrenim görürler. İslâmî eğitim Sanlanbahai ilçesine bağlı Gaizi / Jiezi köyünde Gaizi Mişit adı verilen bir medresede yapılır. Burası hem cami, hem medrese, hem de etnografya mü-

zesidir. Medrese içerisinde yer alan bu küçük müzede çeşitli yazmalar ve atalarının Semerkant'tan getirdiğine inandıkları Kur'an yazması bulunur. Salırca'ya ait az sayıda Arap harfli kaynak da vardır. Her ne kadar Salırca yazı dili olmasa da Salır aydınları yılda iki defa Çince ve Salırca olarak (Latin harfleriyle) *Suini Salır* adıyla bir dergi çıkarmaktadırlar. Bu dergide şairlere, kısa hikâyelere, dil ve etnografya çalışmalarına yer verilir. Her geçen gün Türkiye'deki Latin alfabesiyle internette çeşitli malzemeleri paylaşmakta, arttırmaktadırlar.

Huizu / Dungan müslümanlarıyla benzer gelenekleri bulunan Salırlar, Dunganlar'a benzer kıyafet giyerler. Erkekler beyaz bir takke, kadınlar ise siyah, arkaya doğru uzanan bir başlık takarlar. Müslüman Dunganlar'la olan yakın ilişkilerinin yanı sıra komşu Tibetliler ile de çok iyi ilişkileri vardır. Dillerinde Tibetçe kelimeler de kullanılır. İlkokula kadar esas olarak İslâmî geleneklere göre isim alan Salırlar ilkokuldan itibaren Çince'ye dayalı adlar kullanırlar. Ancak soyadları genellikle Muhammed sözünün kısaltılmış Çince şekli olan Ma veya Han'dır. Salırlar genelde kendi aralarında evlenirlerse de eğitimin yaygınlaşmasıyla birlikte bu durum değişti, eğitimli Salır gençleri Dunganlar'la da evlenmeye başladı. Bu ise hızlı bir değişime yol açtı. Aile içerisinde Çince konuşulması giderek yaygın hale gelmekte, Salırca unutulmaya yüz tutmaktadır. Salırlar ses yapısı ve söz varlığı açısından Çin'de ve Orta Asya'daki Türk dillerinden ayrılırlar. Meselâ Orta Asya Türk dillerinde (Çin'deki Uygurca dahil) sağ (yön) için "oñ", çiçek için "gul / gül", ekmeğin için "nan" kullanılırken Salırca'da "sıh (< sağ)", "cicek / cecek", "emiñ" sözlerine yer verilir. Bugüne kadar Türk dilleriyle ilgili hazırlanan el kitaplarında Salırca her zaman Sarı Uygurca ile birlikte tek maddede ele alınmışsa da bu uygun değildir. Salırlar'ın dilinin Sarı Uygurca ile bir ilgisi olmadığı gibi kültürel ve coğrafi bağları da yoktur.

BİBLİYOGRAFYA :

G. N. Potanin, "Sobraniye slov salarskago narçiya", *Tanğutsko-tibetskaya okraina Kitaya i tsentral'naya Mongoliya II*, S. Peterburg 1893, s. 426-434; W. W. Rockhill, *Diary of a Journey through Mongolia and Tibet in 1891 and 1892*, Washington 1894, s. 373-376; E. R. Tenişev, *Salarskiy yazık*, Moskva 1963; a.mlf., *Salarskiye teksti*, Moskva 1964; a.mlf., *Stroy salarskogo yazıka*, Moskva 1976; a.mlf., "Otnvok iz <<istorii salarov>>", *Eurasia Nostratica: Festschrift für Karl Heinrich Menges*, Wiesbaden 1977, s. 237-248; Lián-yún Lín, *Sālā-Hàn Hân-Sālā cihui*, Chéngdū 1992 (Salırca-Çince, Çince-Salırca kısa

sözlük); Abdurishid Yakup, *An İli Salar Vocabulary*, Tokyo 2002; A. M. Dwyer, *Salar: A Study in Inner Asian Language Contact Processes*, Wiesbaden 2007; a.mlf., "The Turkic Strata of Salar: An Oghuz in Chaghatay Clothes?", *Turkic Languages*, II (1998), s. 49-83; N. N. Poppe, "Remarks on the Salar Language", *HJAS*, XVI/3-4 (1953), s. 438-477; L. Schram, "The Monguors of the Kansu-Tibetan Frontier. Their Origin, History, and Social Organization", *Transactions of the American Philosophical Society*, new series, XLIV/1 (1954), s. 1-138; Zsuzsa Kakuk, "Textes salars", *AOH*, XIII/1-2 (1961), s. 95-117; a.mlf., "Un vocabulaire salar", *a.e.*, XIV/2 (1962), s. 173-196; a.mlf., "Sur la phonétique de la langue salare", *a.e.*, XV (1962), s. 161-172; Yong-Song Li, "Zur Etymologie von Salarisch vuli 'für, wegen'", *ZDMG*, CLV/1 (2005), s. 141-146; Mehmet Ölmez, "Oğuzların En Doğudaki Kolu: Salırlar ve Dilleri", *TDL*, CII/732 (2012), s. 38-43.

MEHMET ÖLMEZ

SALİBÂ, Cemil

(جميل صليبا)

Cemil b. Habîb
b. el-Hûrî Dâvûd Salîbâ
(1902-1976)

Suriyeli felsefe tarihçisi
ve fikir adamı.

7 Şubat 1902'de Lübnan'ın Bekâ' bölgesindeki Kar'un kasabasında doğdu. Ailesi Salîbâ (Salîbî) diye tanınır. Lübnan'da yapı işleriyle uğraşan babası Şam-Der'a yolunun inşası projesinde çalışmak üzere 1908'de Şam'a taşındı. Salîbâ, Şam'ın eski eğitim kurumlarından biri olan Asya Medresesi'nden 1914'te mezun oldu. Orta öğrenimine Osmanlı Mekteb-i Sultânîsi'nde devam etti. Suriye'nin Osmanlılar'ın elinden çıktığı 1918 yılına kadar okuduğu bu okuldan sonra Dimaşk'taki Medresetü't-tehîz'e geçti ve burayı 1921'de bitirdi. O sırada Fransız mandası altındaki Suriye'de Eğitim Bakanlığı'nın öğrenim görmek üzere Fransa'ya gönderdiği öğrenciler arasında yer aldı. Eğitimine Sorbonne Üniversitesi'nde devam etti. 1923'te eğitim ve genel psikoloji diploması, 1924'te felsefe lisansı, 1926'da hukuk lisansı aldı. Aynı üniversitede *Etude sur la métaphysique d'Avicenne* ve Fransız Sosyoloji Okulu'na göre bilgi teorisini ele aldığı *La théorie sociologique de la connaissance* adlı tezleriyle doktorasını tamamladı (1926). Özellikle İbn Sînâ metafiziği üzerine yaptığı çalışma Suriye'de yurt dışındaki yapılmış ilk felsefe doktorası olarak kayda geçti.

Cemil Salîbâ, Şam'a döndükten sonra 1927'de lise seviyesinde öğrenim veren Medresetü't-tehîz'de felsefe hocalığı yap-

maya başladı. Burada daha çok Fransızca olan felsefe müfredatını ve felsefe terimlerini Arapçalaştırmaya ve İslâm filozoflarını felsefe öğrenimi müfredatına koymaya çalıştı. Arap dilini kullanma becerisi ve modern eğitim metotlarını uygulama başarısıyla dikkat çekti. 1930'da Asya Medresesi'ne müdür olarak tayin edildi. Ertesi yıl Kâmil Ayyâd, İzzeddin et-Tenûhî, Abdülganî Bâcefi ve Mahmûd Mehdî gibi meslektaşlarıyla birlikte, eğitim öğretim alanında çalışanlara modern eğitim teorileri ve uygulamalarını tanıtmak amacıyla, *Mecelletü'l-mu'allimîn ve'l-mu'allimât* adlı eğitim dergisini çıkardı. 1933'te Halîl Merdem Bek, Kâzım ed-Dağüstânî ve Kâmil Ayyâd gibi isimlerle beraber *eş-Şekâfe* adlı aylık dergiyi yayımlamaya başladı. Edebiyat, sanat ve insan bilimleri hakkındaki bu dergi maddî imkânsızlıklar yüzünden bir yıl sonra kapandı. Salîbâ'nın aynı yıl gerçekleştirdiği diğer bir faaliyeti de Suriye'deki liselere Arap-İslâm felsefesi dersinin konulmasını sağlamak ve lise öğretiminin yönetmelik ve programlarını yenilemek oldu. *İlmü'n-nefs* (1936) ve *el-Manîk* (1944) kitaplarını bu dönemde telif etti. Ayrıca İslâm filozoflarından yaptığı derlemeleri, bunlara eklediği önemli girişlerle birlikte *İbn Haldûn* (1933), *el-Münkiz mine'd-dalâl* (1934), *Hay b. Yakzân* (1935), *İbn Sinâ* (1937) gibi isimler altında neşretti. *Min Eflâtûn ilâ İbn Sinâ* (1935) adlı kitabı içerisinde bir araya getirdiği, felsefe tarihiyle ilgili altı konferansı da felsefe hocalığı yaptığı bu dönemde verdi.

Salîbâ 1935'te Suriye Eğitim Bakanlığı'na ortaöğretim sorumlusu, 1944'te ise Dârülmualimîn'e müdür olarak tayin edildi. 1942'de el-Mecmau'l-ilmiyyü'l-Arabî'ye üye seçildi. 1945'te Suriye Eğitim Bakanlığı, Tâlim ve Terbiye Kurulu başkanlığına getirildi. Bu sırada Suriye Eğitim Bakanlığı tarafından günümüzde de devam edilen *el-Mu'allimü'l-ʿArabî* adlı dergi çıkarıldı. 1949'da Eğitim Bakanlığı'nda genel sekreterliğe getirildi. Bu dönemdeki tecrübelerinden elde ettiği izlenimleri ve eğitimle ilgili önerilerini *Müstakbelü't-terbiye fi's-şarķi'l-ʿArabî* adlı eserinde bir araya getirdi. 1950'de Suriye Üniversitesi Eğitim Fakültesi'ne dekan seçildi. Burada psikoloji, eğitim, Bergson felsefesi ve çağdaş felsefe tarihine dair dersler verdi. Psikolojiyle ilgili derslerini *Kitâbü'l-Ġarîze ve'l-âde ve'l-irâde* adıyla kitap olarak yayımlamayı düşündüyse de bu gerçekleşmedi. Yine *Felsefetü Bergsûn* adıyla bir

araya getirdiği Bergson felsefesiyle ilgili derslerini ve *Târîhu'l-felsefeti'l-Ġadîşe: Beykûn, Dikârt, Mâlebrans, Leybnitz, Isbînûzâ, Lûk* adıyla kitap haline getirdiği çağdaş Batı felsefesiyle ilgili derslerini yayımlamadan bıraktı. 1958'de Suriye Üniversitesi'ne rektör vekili olarak tayin edildi, aynı yıl UNESCO'nun insanlık mirasını tercüme etmek için oluşturduğu uluslar arası kurula üye seçildi. Bu sırada Descartes'in *Discour de la méthode* adlı eserini *Maķâletü't-ġarîķa* başlığıyla ve ayrıntılı notlarla Arapça'ya çevirdi. 1959'da *el-Mevsû'atü'l-ʿArabiyyetü'l-müyessere*'nin yönetim kuruluna üye oldu. Bu dönemde Suriye'yi eğitim ve kültürle ilgili birçok uluslar arası toplantıda temsil etti. 1964'te emekliye ayrıldı ve Beyrut'a taşındı. UNESCO'nun Beyrut'taki bölge temsilciliğinde çeşitli milletlerden eğitimcilerle konferanslar verdi. 1969'da Arap Birliği'ne bağlı Ma'hedü'l-buhûs ve'd-dirâsâti'l-Arabîyye adlı enstitüde okuttuğu dersleri *İtticâhâtü'n-naķdi'l-Ġadîş fi Sûriye* adıyla aynı yıl içerisinde yayımladı. Ayrıca Lübnan Üniversitesi'nde dersler verdi. *Târîhu'l-felsefeti'l-ʿArabîyye* (1970) adlı eserini bu sırada yayımladı. Aynı dönemde meşhur *el-Mu'cemü'l-felsefî* adlı kitabını telif etti. 12 Ekim 1976'da Beyrut'ta vefat etti ve 16 Ekim'de Şam'da defnedildi.

Cemil Salîbâ, İslâm felsefesindeki uzmanlığının yanı sıra bulunduğu çeşitli idarî ve akademik mevkilerle Arap kültür hayatında iz bırakan projelere imza atmıştır. Pek çok alanda eser veren bir araştırmacı olarak felsefe, İslâm felsefesi, psikoloji ve eğitim alanındaki çalışmalarının yanı sıra, tahkiklerini yaptığı yazmalarla da İslâm felsefe ve bilim tarihine önemli katkılarda bulunmuştur. Salîbâ, Mustafa Abdürrâzık ve İbrâhim Medkûr gibi isimlerle birlikte, XX. yüzyılda Arap dünyasındaki İslâm felsefesi çalışmalarının öncülerinden biri sayılabilir. Onun İslâm felsefesine dair çalışmaları, Arap

Cemil
Salibâ

dünyasındaki milliyetçilik hareketleri ve yeni kurulan ulus devletlere tarihî-kültürel arka plan sağlama çabalarıyla birlikte düşünülmelidir. Bu sebeple çağdaşları Mustafa Abdürrâzık ve İbrâhim Medkûr'un aksine Salîbâ, Hannâ el-Fâhûrî ve Halîl el-Cer gibi İslâm felsefesini Arap felsefesi olarak adlandırmayı tercih eder ve hem İbn Sinâ ile ilgili doktora tezinde hem *Târîhu'l-felsefeti'l-ʿArabîyye*'de bu adlandırmanın gerekçelerini ayrıntılı biçimde sunmaya çalışır. Ona göre bir Arap felsefesinin varlığını inkâr etmek isteyenler İslâm felsefesi adlandırmasını öne çıkarır, ancak İslâm'ın kendisi de Arap dehasının bir ürünü olarak görülmemelidir. Salîbâ'nın Arap felsefesiyle ilgili bu vurgusu, sonraki eserlerinde genel olarak "Arap zihni"nin karakteristik özelliklerini belirlemeye yönelmiştir. Bu çerçevede Salîbâ'ya göre rasyonel düşünce, insanın hakikati keşfetme kudretine sahip olduğuna dair inanç, şeriâtın akli dinin temeli olarak görmesi, gerçek dinin yetkin bir akla bağlı olması, dünyevî hükümlerin akla dayalı olarak ortaya konulması gibi özellikler Arap zihninin ayırt edici nitelikleridir. Arap felsefesini, ona dahil olan yabancı unsurlara rağmen akıl merkezli Arap zihninin ürünü olarak değerlendiren Salîbâ'nın bu tutumu, Mustafa Abdürrâzık'ın felsefî düşüncenin doğuşunda Kur'an'ın etkisini öne çıkardığı ve İslâm felsefesini kelâmıla birlikte düşündüğü İslâm felsefesi tarihi yazıcılığı, İbrâhim Medkûr'un Yunan etkisini temele alan yaklaşımı ve Ali Sâmî en-Neşşâr'ın Abdürrâzık'ı takiben geliştirdiği Eş'arîlik merkezli felsefe tarihi yaklaşımına karşılık Arap akılcılığını öne çıkaran bir yaklaşım olarak değerlendirilebilir. Mehâd Ferâh Hürî, *ed-Duktûr Cemil Şalibâ: Râ'idü'l-felsefeti'l-ʿArabîyyeti'l-mu'âşıra* adlı eserinde (Dimaşk 1435/2014) Salîbâ'nın hayatı ve eserleri hakkında bilgi vermiş, eserlerinden bazı parçaları, arkadaşlarının onun hakkında söylediklerini, kendisiyle ilgili anma törenlerindeki konuşmaları kaydetmiştir.

Eserleri. Telif. 1. *Etude sur la métaphysique d'Avicenne* (Paris 1926). **2. *Min Eflâtûn ilâ İbn Sinâ*** (Dimaşk 1935; Beyrut 1983). Salîbâ'nın felsefe tarihiyle ilgili altı konferansını içeren kitap, düşünürün İslâm felsefesinin Antik-Helenistik kaynaklarla ilgili görüşlerini yansıtan en önemli eserleri arasında yer alır. **3. *Târîhu'l-felsefeti'l-ʿArabîyye*** (Beyrut 1970, 1981). Yazıldığı dönemde gündemde olan, "Arap felsefesi mi yoksa İslâm felsefesi mi?" tartışmasını yaptığı katkılarının

yanı sıra eser, bu felsefenin kaynaklarına ve dönemlere nasıl ayrılacağına da ir getirdiği yorumlar dolayısıyla çağdaş Arap dünyasındaki İslâm felsefesi tarihi yazıcılığı açısından istisnai bir yere sahiptir. 4. *el-Mu'cemü'l-felsefî* (I-II, Beyrut 1971-1973, 1982, 1994, 2006; Kahire 1979). Uzunca bir süre İslâm felsefesi araştırmacılarının temel kaynakları arasında yer alan eser, Salibâ'nın Fransa'dan döndüğü günden itibaren giriştiği felsefe terimlerini Arapçalaştırma ve İslâm felsefesini çağdaş Arap üniversitelerindeki felsefe bölümleri müfredatına dahil etme çabalarının bir ürünü olarak görülmelidir. Eserde Fransızca, İngilizce ve Latince karşılıkları verilen terimlerin önce lafzî mânaları, daha sonra felsefe, sosyoloji, psikoloji, ahlâk, kelâm gibi alanlardaki terim anlamları açıklanmaktadır. Eser Menûcihr Sâniî Derre Bîdî tarafından Farsça'ya tercüme edilmiştir (*Ferheng-i Felsefî*, Tahran 1367 hş., 1381 hş.). Salibâ'nın diğer başlıca eserleri de şunlardır: *İbn Haldûn: Müntehabât* (Dimaşk 1933, Kâmil Ayyâd ile birlikte), *İlmü'n-nefs* (Dimaşk 1936; Beyrut 1984), *el-Manıfık* (Dimaşk 1936; Beyrut 1967), *İbn Sinâ: Ders, tahtil, müntehabât* (Dimaşk 1937), *el-Manıfık ve tarâ'îku'l-ilm 'âmmeten* (Dimaşk 1947, Kâmil Ayyâd ile birlikte), *Mine'l-Hayâl ile'l-hakîka* (Kahire 1947), *el-İtticâhâtü'l-fikriyye fi bilâdi's-Şâm ve eseruhâ fi'l-edebi'l-hadis* (Kahire 1958), *Muhâdarâtü'l-mevsimi's-sekâfî, 1959-1960: Menâzi'ü'l-fikri'l-'Arabî* (I-II, Dimaşk 1959), *el-İntâcü'l-felsefî hilâle'l-mi'eti seneti'l-ahire* (Dimaşk 1962), *ed-Dirâsâtü'l-felsefiyye* (Dimaşk 1964), *Müstakbelü't-terbiye fi's-sarkî'l-'Arabî* (Dimaşk 1962), *Müstakbelü't-terbiye fi'l-'âlemi'l-'Arabî* (Beyrut 1967, 1977), *Mefâhimü'l-mevâddi'd-dirâsiyye* (Beyrut 1969), *ed-Devle ve't-ta'lim* (1969), *İtticâhâtü'n-naqzi'l-hadis fi Sûriye* (Kahire 1969), *Meşâhirü'r-ricâl fi't-terbiyeti'l-'Arabiyyeti'l-hadis mine'l-karni't-tâsi' 'aşar ile'l-karni'l-ısrîn* (1969).

Neşir. 1. Gazzâlî, *el-Münkız mine'd-dalâl* (Dimaşk 1934, 1956; Beyrut 1967, Kâmil Ayyâd ile birlikte). **2.** İbn Tufeyl, *Hay b. Yağzân* (Dimaşk 1935, 1962, Kâmil Ayyâd ile birlikte). **3.** *er-Risâletü'l-câmî'a* (I-II, Dimaşk 1367/1948, 1951). Salibâ, *Resâ'ilü İhvânî's-Şafâ'nın* özeti mahiyetindeki bu eseri bazı yazmalardaki kayıtlara dayanarak Mecrîti'ye nisbet ederek yayımlamakla birlikte üzerinde durduğu çeşitli sebeplerden dolayı bunun Mecrî-

ti'ye nisbetinin uzak olduğunu, yazmalardaki müellif kayıtlarının da müstensihler tarafından eklenmiş olabileceğini belirtir. Nitekim eser daha sonra Mustafa Gâlib tarafından el-İmâmü'l-mestûr Ahmed b. Abdullah'a nisbet edilerek yayımlanmıştır (Beyrut 1394/1974). **4.** Abdülazîz b. Yahyâ el-Kinânî, *Kitâbü'l-Hayde* (Dimaşk 1384/1964, 1412/1992).

Cemil Salibâ, neşrettiği kitaplar dışında çeşitli eserlere editörlük yaparak bunlara takdim yazdığı gibi, Descartes ve Bergson gibi önemli filozofların eserlerinin de aralarında bulunduğu pek çok kitabı Arapça'ya çevirmiştir. Çeşitli dergilerde ve kitaplarda yayımlanmış doksana yakın makalesi vardır. Bunlardan yirmi biri felsefe, yirmi sekizi eğitim alanında yazılmış olup diğerleri genel düşünce, psikoloji, edebiyat vb. alanlarda kaleme alınmıştır. Bazı dikkat çeken makaleleri şunlardır: "Ebü'l-Hüzeyl el-'Allâf" (*MMİADm.*, XXI/3-4 [1946], s. 107-117; XXI/5-6 [1946], s. 205-217); "e't-Şarîkatü'r-remziyye fi'l-felsefeti'l-'Arabiyye" (*Muhâdarâtü'l-Mecma'i'l-ilmiiyyi'l-'Arabî* [Dimaşk 1373/1954], s. 468-487); "el-Ğazzâlî ve zü'amâ'ü'l-felâsife" (*a.e.*, s. 548-571; *MMİADm.*, XXI/9-10 [1946], s. 394-403); "el-İtticâhü'l-kavmî fi't-terbiyeti'l-'Arabiyye" (*MMİA*, XXXIII/2 [Dimaşk 1377/1958], s. 238-258); "el-Ğazzâlî ve 'ilmü'l-kelâm" (*MMLADm.*, XLV/4 [Dimaşk 1390/1970], s. 748-773); "Beyne İbn Sinâ ve İbn Rüşd" (*MMLAr.*, L/1 [Dimaşk 1395/1975], s. 23-45); "Fikretü'l-hayr 'inde'l-Fârâbî" (*MMLAr.*, LII/2 [Dimaşk 1397/1977], s. 299-335).

BİBLİYOGRAFYA :

Cemil Salibâ, *Etude sur la métaphysique d'Avicenne*, Paris 1926; a.mlf., *Târîhu'l-felsefeti'l-'Arabiyye*, Beyrut 1981; a.mlf., *el-Mu'cemü'l-felsefî*, Beyrut 1982, I-II; a.mlf., *Min Eflâtin ilâ İbn Sinâ*, Beyrut 1983; Mustafa Abdürrâzık, *Temhîd li-târîhi'l-felsefeti'l-İslâmiyye*, Kahire 1363/1944, s. 17-20; Ömer Rızâ Kehhâle, *el-Müstedrek*, Beyrut 1406/1985, s. 177-178; a.mlf., *Mu'cemü müşannifi'l-kütübi'l-'Arabiyye*, Beyrut 1406/1986, s. 138-139; Ahmed el-Alâvine, *Zeylül-'A'lâm*, Cidde 1418/1998, s. 58-59; Nizâr Abâza – M. Riyâz el-Mâlih, *İlmâmü'l-'A'lâm*, Beyrut 1999, s. 66; Nasrullah İlyâs Antûn, *Cemil Salibâ müfekkiran ve mürebbiyen*, Dimaşk 2011; Sami Moubayed, *Steel and Silk: Men and Women Who Shaped Syria 1900-2000*, Seattle 2006, s. 456-457; "Hiçâbü'l-üstâz 'Abdü'lkerîm Zühûr 'Adî fi hafli istikbâlih", *MMLADm.*, LV/3 (1400/1980), s. 607-676; İbrahim M. Ebu Rabi', "Islamic Philosophical Expression in Modern Arab Society", *Isl.*, LXXII/1 (1995), s. 47-81; Cebrâil Beşare, "Şalibâ, Cemil", *el-Mevsû'atü'l-'Arabiyye*, Dimaşk 2005, XII, 184-185; a.mlf. – Ahmed Abdülhalîm Atıyye, "Şalibâ, Cemil b. Hâbib", *Mv.AC*, XVII, 123-127.

SALİBÎ, Kemal Süleyman

(كمال سليمان الصليبي)

(1929-2011)

Lübnanlı tarihçi.

Fransız manda yönetimi altındaki Lübnan'ın başşehri Beyrut'ta Protestan bir ailenin çocuğu olarak doğdu. Bilâduş-şâm'ın büyük hıristiyan Ortodoks aşiretlerinden Salibîler'e mensuptur. Ailesi XIX. yüzyılda Amerikan misyonerlerinin etkisiyle Protestanlığa geçti. Anne tarafından dedesi İbrâhim, II. Abdülhamid döneminde İstanbul'daki Mekteb-i Tıbbiyye-i Şâhâne'den mezun olmuş ve I. Dünya Savaşı'nda Ürdün'de Osmanlı Garnizonu'nun bulunduğu Salt'taki birlikte doktorluk yapmıştır. Babası Süleyman da doktordu. İlk öğreniminden sonra orta öğrenimini bir İngiliz misyoner okulu olan Medresetü Burummâne'l-âliye'de yapan Salibî Beyrut'ta el-Külliyetü's-sâneviyyeti'l-âmme'de öğrenim gördü. Yüksek tahsilini Beyrut Amerikan Üniversitesi'nde tamamladı. Burada siyaset bilimi ve tarih okudu. Ardından aynı üniversitede yüksek lisans öğrenimine başladı. 1950'de doktora yapması için Londra Üniversitesi Doğu ve Afrika Araştırmaları Okulu'na gönderildi. Doktora tezini (*Maronite Historians and Lebanon Medieval History*) Bernard Lewis yönetiminde 1953'te bitirdi. Lübnan'a döndükten sonra bir süre Beyrut Amerikan Üniversitesi'nde idarî görevlerde çalıştı. Akademik kariyerinin hemen her safhasını Beyrut Amerikan Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih ve Arkeoloji Bölümü'nde geçirdi. 1965'te profesör oldu ve uzun süre tarih bölümü başkanlığı yaptı. Londra Üniversitesi Doğu ve Afrika Araştırmaları Okulu, Harvard, Manchester, Oxford üniversiteleriyle Smith College'da misafir öğretim üyesi olarak bulundu. Pek çok üniversitede konferanslar verdi, bildiriler sundu. Beyrut Amerikan Üniversitesi'nden emekliye ayrıldıktan sonra 1994-2003 yıllarında Amman'da el-Ma'hedü'l-melekî li'd-dirâsâti'd-diniyye'de kurucu direktörlük görevini üstlendi ve 2004'te hayat boyu onursal başkanı olarak tayin edildi. Aynı dönemde Ürdün veliaht prensi Hasan b. Tallâl'a danışmanlık yaptı. Bu görevinin sona ermesinin ardından Müessesetü't-türâsi'd-Dürz'de danışmanlık görevinde bulundu. 1 Eylül 2011'de Beyrut'ta öldü.

Kitapları, makaleleri ve ilginç fikirleriyle uluslar arası bilim ortamında haklı bir şöret kazanan Salibî'nin çalışmalarını iki